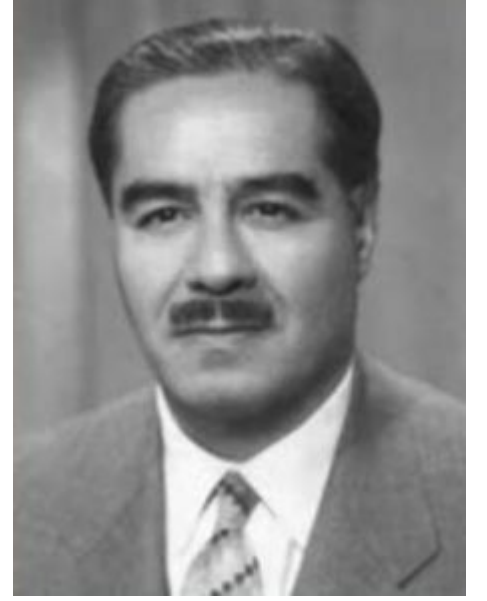

Bahadır Dülger (1911-1968)

Türk siyasetçi, gazeteci, yazar, hukukçu, çevirmen.

Türk siyasetçi, gazeteci, yazar, hukukçu, çevirmen, Tam adı Mehmet Kudret Bahadır Dülger'dir. 1911 yılında İstanbul/Üsküdar'da dünyaya gelmiştir. Babası Bahriye Yüzbaşı Trabzonlu Ragıp Efendi, annesi Pakize Hanım'dır. Fatma Aliye Hanım'la evli olup, Mehmet, Yusuf ve Gülçiçek adında üç çocuğu vardır.

Öğrenim hayatına Zonguldak Merkez Numune Okulunda başlangıç yapan Dülger, orta ve lise öğrenimini 1933'te Galatasaray Lisesinde; yükseköğrenimini ise 1937'de Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinde tamamlamıştır. Fransızca bilmekteydi.

Üniversite yıllarında İstanbul'da Yüksek Öğretmen Okulu satın alma memurluğunda ve müdür kâtipliğinde, Ankara'da Merkez Bankası kambiyo memurluğunda ayrıca Gümrük ve İhisarlar Vekâleti neşriyat müdürlüğü mütercimliğinde çalışmıştır. Yükseköğrenimini tamamladıktan sonra Erzurum'da yayımlanan günlük Doğu gazetesinde neşriyat müdürlüğü ve aynı zamanda Erzurum Lisesinde yardımcı Fransızca ve edebiyat öğretmenliği yapmıştır.

Askerlik hizmetini (31 Ağustos 1939-20 Ekim 1941) Kars Koşulu Topçu Taburunda Topçu Teğmen olarak ifa eden Dülger, bu dönemde ayrıca Erzurum ve Sivas liselerinde tarih öğretmeni olarak görev almıştır. Askerlikten terhisinin ardından Millî Eğitim Bakanlığı Neşriyat Müdürlüğü raportörlüğüne atanmış ve 1944'te bu vazifeden istifa etmiştir. İstanbul İthalatçı ve İhracatçılar Birliği kontrolörlüğünde de bulunan Dülger, Tasvir gazetesinde fıkra muharrirliği ve neşriyat müdürlüğü ayrıca Son Saat gazetesinde başmuharrirlik ve Hürriyet gazetesinde fıkra muharrirliği yapmıştır. Türkiye Yayınevinde Türkiye adlı bir gazete hazırladığı ve aynı zamanda Zafer gazetesinde fıkra muharrirliği yaptığı sırada TBMM IX. dönem milletvekili genel seçimlerine katılmıştır.

14 Mayıs 1950'de yapılan seçimler neticesinde Erzurum'dan, kullanılan 151151 oyun 91364'ünü alarak, DP (Demokrat Parti) milletvekili seçilmiştir. IX. dönem TBMM'sinde 1. ve 2. yasama yıllarında Dilekçe Komisyonu üyeliğine ve 3., 4. ve 5. yasama yıllarında Dışişleri Komisyonu üyeliğine seçilmiş olup, Dilekçe Komisyonunda sözcülük ve başkanlık, Dışişleri Komisyonunda ise sözcülük görevini üstlenmiştir. Bu dönemde yasama faaliyetlerinde de gayet aktif olan Dülger; 3 kanun teklifi (1-Basın Birliği Kanunu'nun kaldırılması hakkındaki 4932 sayılı Kanun'da değişiklik yapılmasına dair, 2-Belediye Gelirleri Kanunu'nun 21.maddesine bir fıkra eklenmesine dair, 3-Pasinler depreminde zarar görenler için yaptırılacak meskenler hakkında), 1 tüzük teklifi (İçtüzüğün 51, 53, 56 ve 57. maddelerinin değiştirilmesi hakkında), 4

sözlü soru önergesi (1-Aşırı sağ ve sol fikir cereyanları karşısında Hükümetin takip etmek kararında olduğu hareket hattı hakkında, 2-Anıtkabir inşaatı hakkında, 3-CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek'in Londra Radyosunda yaptığı konuşma hakkında Hükümetin ne düşündüğüne dair, 4-Eroin kaçakçılığını ve imalâtını önleyici tedbirler hakkında), 2 yazılı soru önergesi (1-Devlet Demiryolları memurlarından bir şahsın, Hakkı Altın isimli Demiryolları çalışanının yanlış müdahale neticesinde 5 Eylül 1950 tarihinde Ankara Devlet Demiryolları Hastanesinde vefat ettiğini Ankara Cumhuriyet Savcılığına ihbar etmiş olması dolayısıyla, Hakkı Altın'ın ölüm sebebi ve ameliyat neticesi hakkında tahkikat yapılıp yapılmadığına dair, 2-Ateşemiliter ve yardımcılarının tespit ve tayininde gözetilen şart ve esaslara, 1952 yılında yapılan tayinlerde bu noktalara riayet edilip edilmediğine, edilmişse sebebine, tayin edilenlerden vazifelerine iltihak etmemiş kimseler olup olmadığına ve bunları vazifelerine iltihaktan alıkoyan sebeplere dair), 14 önerge (1-Basın Birliği Kanununun Kaldırılması hakkındaki 4932 sayılı Kanunun birinci maddesinin yorumlanmasına dair, 2-Basın Birliği Kanununun Kaldırılması hakkındaki 4932 sayılı Kanunun 1. maddesinin yorumlanmasına dair olan önergesinin geri verilmesi hakkında, 3-Dilekçe Komisyonunun 7.7.1950 tarihli Haftalık Karar Cetvelindeki 67 sayılı Kararın Kamutayda görüşülmesine dair, 4-2591 ve 4298 sayılı Kanunlarda zikrolunan (Eşkıya müsademesinde malûl olan) tabirinin yorumlanmasına dair, 5-Belediye Gelirleri Kanununun 21. maddesine bir fıkra eklenmesine dair olan kanun teklifinin geri verilmesi hakkında, 6-Belediye Gelirleri Kanununun 21. maddesinin dördüncü fıkrasının yorumu hakkında, 7-İçtüzüğün 51, 53, 56 ve 57. maddelerinin değiştirilmesi hakkındaki tüzük teklifinin gündeme alınmasına dair, 8-Bir önceki birleşimde Trabzon Milletvekili Faik Ahmet Barutçu'nun sözlü sorusunun görüşülmesi sırasında, usul hakkında diğer milletvekillerine de söz verilmemiş olmasının İçtüzük hükümlerine uymadığı yolunda, 9-Pasinler depreminden zarar görenler için yaptırılacak meskenler hakkındaki kanun teklifinin geri verilmesine dair, 10-Dilekçe Komisyonunun 1.7.1953 tarihli Haftalık Karar Cetvelindeki 6438 sayılı Kararın Umumi Heyette görüşülmesine dair, 11-Dilekçe Komisyonunun 8.7.1953 tarihli Haftalık Karar Cetvelindeki 6480 sayılı Kararın Umumi Heyette görüşülmesine dair, 12-Dilekçe Komisyonunun 27.2.1953 tarihli Haftalık Karar Cetvelindeki 5398 sayılı Kararın Umumi Heyette görüşülmesine dair, 13-Dilekçe Komisyonunun 8.7.1953 tarihli Haftalık Karar Cetvelindeki 6524 sayılı Kararın Umumi Heyette görüşülmesine dair, 14-Arzuhal Encümeninin 12.3.1954 tarihli Haftalık Karar Cetvelindeki 8258 sayılı Kararın Umumi Heyette görüşülmesine dair) vermiştir.

2 Mayıs 1954'te yapılan TBMM X. Dönem milletvekili seçimleri neticesinde Erzurum'dan bir kez daha, kullanılan 171745 oyun 94253'ünü alarak, DP milletvekili seçilen Dülger, bu dönemin 1-4. yasama yıllarında Hariciye Encümeninde görev almış ve ayrıca yasama faaliyetleri dâhilinde 1 kanun teklifi (Güzel Sanatlar Akademisi Kanunu teklifi), 1 nizamname teklifi (Dahili Nizamnamenin 51, 53, 56 ve 57. maddelerinin değiştirilmesi hakkında), 1 sözlü soru önergesi (Son bir sene içinde demiryollarında vuku bulan kazaların neticesine ve bu kazaları önleyici ne gibi tedbirler düşünüldüğüne dair), 1 yazılı soru önergesi (İstanbul Beşiktaş'ta Doktor Faik Yargıcı tarafından tesis edilmiş bulunan dispanserin kapatılmasına ne sebeple karar verildiğine dair) ve 4 önerge (1-Arzuhal Encümeninin 1.7.1953 tarihli Haftalık Karar Cetvelindeki 6438 sayılı Kararın Umumi Heyette görüşülmesine dair, 2-Arzuhal Encümeninin 8.7.1953 tarihli haftalık karar cetvelindeki 6480 sayılı Kararın Umumi Heyette görüşülmesine dair, 3-Arzuhal Encümeninin 8.7.1953 tarihli haftalık karar cetvelindeki 6524 sayılı Kararın Umumi Heyette görüşülmesine dair, 4-Arzuhal Encümeninin 12.3.1954 tarihli haftalık karar cetvelindeki 8258 sayılı Kararın Umumi Heyette görüşülmesine dair) vermiştir.

Dülger, iki dönem Erzurum milletvekilliğinin ardından, 27 Ekim 1957'de yapılan TBMM XI. Dönem milletvekili seçimleri neticesinde bu defa DP Gaziantep milletvekili olarak, kullanılan 149486 oyun 70798'ini alarak, Meclise girmiştir. Bu

dönemde 1 sözlü soru önergesi (Yeni Sabah gazetesinin resmî ilân ve reklâm tahsislerinin kesilmesi sebebine dair) ve 3 önerge (1-Arzuhal Encümeninin 5.1.1959 tarihli Haftalık Karar Cetvelindeki 989 sayılı Kararın Umumi Heyette görüşülmesine dair, 2-Arzuhal Encümeninin 10.6.1959 tarihli Haftalık Karar Cetvelindeki 1650 sayılı Kararın Umumi Heyette görüşülmesine dair, 3-Arzuhal Encümeninin 15.1.1960 tarihli Haftalık Karar Cetvelindeki 2000 sayılı Kararın Umumi Heyette görüşülmesine dair) vermiş; 1. yasama yılında Teşkilatı Esasiye Encümenine, 2. ve 3. yasama yıllarında ise Basın-Yayın ve Turizm Encümenine seçilmiştir. Dülger, TBMM daimî komisyonlarındaki tecrübesi ve hukuk tahsili dolayısıyla, 18 Aralık 1958'te DP Meclis Grubu bünyesinde kurulan-iç politika meselelerini inceleyip, alınacak tedbirleri Grup Genel Kuruluna teklif etmekle görevlendirilen- 15 kişilik "Tedbirler Komisyonu"nda da yer almış ve komisyonun mazbata muharrirliğini üstlenmiştir. Bahsi geçen komisyon, DP'nin ana muhalefet partisi CHP'nin önünü kesmek amacıyla ilgili dönemde hayata geçirdiği uygulamalardan biridir ve 27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesi öncesinde kurulan CHP ve bir kısım basın faaliyetlerini tahkik etmek amacıyla kurulan TBMM Tahkikat Komisyonunun öncülü niteliğindedir. Tedbirler Komisyonu tecrübesi, Dülger'in, 18 Nisan 1960 tarihinde TBMM bünyesinde kurulan ve buna rağmen yalnızca DP milletvekillerinden oluşan 15 kişilik Tahkikat Komisyonunda da görev almasına neden olmuştur. Dülger, CHP'nin ve "bir kısım basın" şeklinde tanımlanan DP muhalifi basının faaliyetlerini kendi içinde meydana getirdiği iki alt komisyona (CHP-Basın) ayrı ayrı tahkik ettiren Tahkikat Komisyonunda, gazetecilik kariyerinin tesiriyle Basın Alt Komisyonunda yer alarak Komisyon başkanlığı görevini yapmıştır. Milletvekilliği kariyerinde TBMM Genel Kurulunda 61 konu hakkında 134 defa söz almıştır.

27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesi sonrasında tutuklanan Dülger, TBMM Tahkikat Komisyonunun üyesi olması sebebiyle, DP iktidarını ve yetkililerini yargılamak üzere Yassıada'da kurulan Yüksek Adalet Divanı tarafından Anayasayı İhlal Davası (14 Ekim 1960-14 Ağustos 1961) kapsamında yargılanmıştır.

Yüksek Adalet Divanı'nın 15 Eylül 1961 tarihinde aldığı kesin kararlar Anayasayı ihlal suçundan Türk Ceza Kanunu'nun 146/1 maddesi gereğince ölüm cezasına çarptırılmış; fakat cezası daha sonra Milli Birlik Komitesi tarafından müebbet ağır hapse çevrilmiştir.

Cezası dolayısıyla Toptaşı Cezaevinde bulunduğu esnada, sağlık sorunları nedeniyle 31 Ağustos-11 Eylül 1964 tarihinde Haydarpaşa Numune Hastanesi Dâhiliye servisine yatırılmıştır. Tetkikler neticesinde sağlık kurulu tarafından hazırlanan 11 Eylül 1964 tarihli raporda; Dülger'de kalp, yüksek tansiyon, akciğer, mide ve göz rahatsızlıkları tespit edildiği, bu hastalıkların bir kısmının sürekli olduğu kanaatine varıldığı ve Dülger hakkında Anayasanın 97. maddesinin 2. fıkrası gereğince işlem yapılmasının uygun olacağına oy çokluğu ile karar verildiği belirtilmiştir.

Bahsi geçen rapora binaen, Dülger'in, sürekli hastalıkları sebebiyle, cezasının tamamen kaldırılmasına dair hazırlanan fezleke Adalet Bakanlığı tarafından Cumhurbaşkanlığına sunulmuş ve 5 Ekim 1964 tarihli Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle, Anayasanın ilgili hükmü gereğince Dülger'in cezasının tamamen kaldırılmasına karar verilmiştir. Karar, 6 Ekim 1964'te Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Parlamento hayatı sonrasında yazarlık kariyerini sürdüren Dülger, tedavi için gittiği Londra'da 21 Mart 1968'de vefat etmiştir. 26 Mart 1968'de Türkiye'ye getirilen naaşı, 28 Mart 1968'de İstanbul Emirgan'daki aile mezarlığında toprağa verilmiştir.

Dülger'in, gazetelerde yayımlanan yazıları haricinde, basılmış birçok çeviri, derleme, kitap ve makalesi mevcuttur.

Kitap: Bahadır Dülger, Erzurum Yolunda: Anketi Münasebetiyle Malatya Mebusu Nasuhi Baydar'a Açık Mektup, Matbaai

Ebüzziya, İstanbul 1940.

Makale: Bahadır Dülger, “Millî İradenin Tezahürü”, Sebilürreşad, C 2, S 33 (Mart 1949), s.121; Bahadır Dülger, “İslam Cemaatinin Teşkilatlanması”, Sebilürreşad, C 2, S 34 (Mart 1949), s.142; Bahadır Dülger, “Ankara Camii”, Sebilürreşad, C 10, S 236 (Ocak 1957), s.170.

Derleme: A.E-2 Denizaltı Gemisini Marmara’da Nasıl Batırdım?, Anlatan: Rıza Kaptan, Der.: Bahadır Dülger, Millet Yayını, İstanbul 1947.

Çeviri: Hugh Trevor Roper, Hitlerin Son Günleri, Çev.: Bahadır Dülger, Millet Yayını, İstanbul 1947; Kont Bernadotte, Son, Çev.: Bahadır Dülger, Millet Yayını, İstanbul 1948; Ludovic Halevy, Löngueval Şatosu, Çev.: Bahadır Dülger, Millet Yayını, İstanbul 1948; Lev Nikolayeviç Tolstoy, Anna Karenina I-II, Çev.: Bahadır Dülger, Remzi Kitabevi, İstanbul 1949; Haydar Bammat, İslamiyet’in Manevi ve Kültürel Değerleri, Çev.: Bahadır Dülger, Resimli Posta Matbaası, Ankara 1963; Haydar Bammat, Kaynaklara Dönüş, Çev.: Bahadır Dülger, Kaynak Yayınları, İzmir 1965; Emile Zola, Dreyfüs Meselesi “İtham Ediyorum...”, Çev.: Bahadır Dülger, Rek-Tur Kitap Servisi, İstanbul 1966; Vassili Yan, Cengiz Han, Çev.: Bahadır Dülger, Rek-Tur Kitap Servisi, İstanbul 1966; Demokraside En Uygun Çözüm Yolu: Fransa’da meşhurlar arası bir açık oturumdan, Çev.: Bahadır Dülger, Ak Yayınları, İstanbul 1968.

Mehmet Şah ÖZCAN

KAYNAKÇA

ARSLAN, Zühtü, **Türk Parlamento Tarihi: TBMM-IX. Dönem (1957-1960)**, C III, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara 2013.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon Kodu: 30.11.1.0, Yer No: 307.32.16.

https://www5.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d09/HT_1674_1_9.pdf (Erişim tarihi: 20 Nisan 2023)

https://www5.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d09/SM_1674_1_9.pdf (Erişim tarihi: 20 Nisan 2023)

https://www5.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d10/HT_1674_1_10.pdf (Erişim tarihi: 20 Nisan 2023)

https://www5.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d10/SM_1674_1_10.pdf (Erişim tarihi: 20 Nisan 2023)

https://www5.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d11/HT_1674_1_11.pdf (Erişim tarihi: 21 Nisan 2023)

https://www5.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d11/SM_1674_1_11.pdf (Erişim tarihi: 21 Nisan 2023)

Milliyet, 23 Mart 1968.

ÖZCAN, Mehmet Şah, **Demokrat Parti İktidarında Cumhuriyet Halk Partisi İle Muhalif Basın Hakkında Meclis Tahkikatı (1957-1960)**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2021.

ÖZTÜRK, Kâzım, **Türk Parlamento Tarihi: TBMM-IX.Dönem (1950-1954)**, C VII, TBMM Vakfı Yayınları, Ankara 1998.

Resmî Gazete, 6 Ekim 1964, S 11825.

TBMM Albümü (1920-2010), C 2 (1950-1980), TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2010.

TBMM Arşivi, Bahadır Dülger'in Zat ve Sicil Dosyası (Sicil No:1668).

TBMM Tutanak Dergisi, D IX, C 1 (B 14, 28 Haziran 1950; B 16, 3 Temmuz 1950; B 19, 10 Temmuz 1950), C 3 (B.19, 15 Aralık 1950; B 21, 18 Aralık 1950), C 4 (B 28, 10 Ocak 1951), C 8 (B 87, 8 Haziran 1951; B 93, 22 Haziran 1951; B 96, 29 Haziran 1951), C 9 (B 99, 13 Temmuz 1951), C 10 (B 4, 14 Kasım 1951), C 12 (B 23, 7 Ocak 1952; B 25, 11 Ocak 1952; B 27, 16 Ocak 1952), C 15 (B 77, 28 Mayıs 1952), C 16 (B 84, 13 Haziran 1952), C 20 (B 55, 27 Şubat 1953), C 21 (B 57, 23 Mart 1953), C 24 (B 100, 2 Temmuz 1953; B 105, 9 Temmuz 1953).

TBMM Zabıt Ceridesi, D IX, C 29 (İ 65, 12 Mart 1954); D X, C 1 (İ 2, 17 Mayıs 1954), C 3 (İ 15, 10 Aralık 1954; İ 9, 20 Aralık 1954), C 5 (İ 40, 14 Şubat 1955); D XI, C 1 (İ 5, 22 Kasım 1957), C 5 (İ 2, 14 Kasım 1958), C 6 (İ 25, 16 Ocak 1959), C 9 (İ 80, 12 Haziran 1959), C 10 (İ 2, 16 Kasım 1959), C 11 (İ 27, 22 Ocak 1960; İ 36, 12 Şubat 1960).

Tercüman, 27 Mart 1968.

Yassıada Yüksek Adalet Divanı Tutanakları: Anayasayı İhlal Davası (Esas No: 1960/1), C 1-5, TBMM Kütüphanesi, Ankara.

Yüksek Adalet Divanı Kararları (1. Bölüm), Yassıada 1960-1961, TBMM Kütüphanesi, Ankara.

21/11/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/bahadir-dulger-1911-1968/?pdf=6343> adresinden erişilmiştir